

переозброєнні виробництва, але й структурній перебудові української економіки.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. Про фінансовий лізинг. Закон України від 04.02.2021 № 1201-IX. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#text>.
3. Податковий Кодекс України; від 02.12.2010 № 2755-VI. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 "Оренда" затверджено наказом Мініфіну від 28 липня 2000 року № 181. Режим доступу: <https://zakon.help/article/polozhennya-standart-buhgalterskogo-obliku-14-orenda?menu=119>.
5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 17 (МСБО 17). Оренда, Міжнародний документ від 01.01.2012. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_018#Text.
6. Волинець Л. Відбиття фінансової оренда в обліку орендодавця й орендаря "Експрес-аналіз законодавчих і нормативних актів" N 13, 2015 р.
7. Нагорний О. Фінансовий лізинг об'єктів основних засобів "Баланс" № 68, від 2 вересня 2019 р.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЛОБАЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ COVID-19

Дугінець Г. В., док. екон. наук, Ніжейко К. А., здобувач наукового ступеня, Київський національний торговельно-економічний університет

Динамічне економічне зростання та прямі іноземні інвестиції (ПІІ) призвели до розширення частки торгівлі в межах глобальних ланцюгів вартості у загальній світовій торгівлі, особливо у машинобудуванні, автомобільній, електричній та електронній промисловості у Східній Азії, Європі та Північній Америці. На відміну від цього, продукція та діяльність низького класу зосереджені в регіонах Африки, Центральної Азії та Латинської Америки (більш детально див. [1]). Глобальне виробництво в цих та інших сферах об'єднує як міжнародні, так і національні компанії в єдину систему яка забезпечує близько 80% світової торгівлі [12]. В межах цієї системи ролі іноземних філій багатонаціональних корпорацій та місцевих фірм різняться, оскільки незважаючи на те, що більшість робочих місць безпосередньо створюються національними підприємствами, зокрема МСП, загальний експорт контролюється ТНК. При цьому, ступінь домінування місцевих фірм у створенні робочих місць залежить від зв'язків постачальників, встановлених з корпораціями. Також наявний інший важливий технологічний контекст трансформації глобального виробництва, який пов'язаний зі зростанням витрат на НДДКР останні роки. Незважаючи на те, що в зв'язку з розвитком волоконно-оптичних технологій все ще спостерігається тенденція до

збільшення швидкості передачі інформації, схоже, що віддача від таких організаційних і управлінських інновацій для ТНК, які формують глобальні ланцюги вартості (ГЛВ), може поступово знижуватися [4].

З іншого боку, недавній прогрес промислової автоматизації та робототехніки може замінити офшорінг і призвести до перенесення діяльності [2] або скорочення кількості ланок ГЛВ [1], в той час як багатонаціональні корпорації можуть вибрати більш високу ступінь автоматизації в офшорних зонах при аналізі цін на фактори внутрішнього виробництва [8]. Це, в свою чергу, поставило б під загрозу менш розвинені країни в плані використання своїх переваг за рахунок участі у ГЛВ. Тим не менш, це не узгоджується з результатами емпіричних досліджень закордонних вчених [3] та аналітиків Світового банку (2020) [13], згідно з якими автоматизація може підвищити продуктивність ТНК та ефект масштабу, одночасно стимулюючи попит на проміжні ресурси з боку країн, що розвиваються, а також сприяти працевлаштуванню більш висококваліфікованої робочої сили в зазначених країнах та посилювати нерівність доходів. Крім того, використання цифрових платформ дозволяє вибирати кращих учасників ГЛВ, здатних збирати та використовувати дані про споживачів за рахунок партнерів з країн, що розвиваються, тим самим зловживаючи ринковою владою та порушуючи чесну конкуренцію.

Цифрові інновації, пов'язані з високошвидкісним Інтернетом та е-торгівлею, довели, що вони сприяють інклюзивності ГЛВ, враховуючи скорочення вхідних бар'єрів для МСП, в тому числі з країн, що розвиваються. Існує також величезний потенціал для впровадження штучного інтелекту, цифрових рейтингових систем та відкритих розподілених реєстрів для зменшення інформаційних прогалів і віддаленості у відносинах B2B і B2C в цих країнах [5].

Також в останні роки можна ідентифікувати важливий політичний контекст трансформацій глобального виробництва, який пов'язаний з посиленням торгового протекціонізму за рахунок лібералізації на багатосторонньому (певна кількість тупикових засідань Дохійського раунду) та регіональному рівні (переговори щодо НАФТА, вихід США з ТТП та ТТП, Brexit, торговельна війна США та КНР), нові хвилі популізму та націоналізму (Трамп, Болсонаро, Орбан, Качинський), антиглобалістські та антиторговельні настрої, що підсилюються зростанням нерівності доходів як у країнах з розвинутою економікою, так і в країнах, що розвиваються [7; 8]. З іншого боку, імовірна повна переорієнтація на внутрішню економіку через невизначеність торгових відносин між США і Китаєм видається сумнівною, оскільки замість цього ТНК скоріше всього віддадуть перевагу переміщенню власних ланок ГЛВ в інші країни, що розвиваються [6]. Але ж за певним сценарієм подальша політична поляризація може посилити фрагментацію світової економіки на протилежні блоки та дестабілізувати глобальне виробництво у найближчій перспективі.

В останні два роки криза COVID-19 в поєднанні з наведеними вище тенденціями створила значні перешкоди для світової економіки. В результаті

глобальне виробництво потрапляє в «ідеальний шторм» (поєднання несприятливих чинників, яке збільшує їх кінцевий негативний ефект) [12] і змушене зазнавати більш швидких трансформацій. Так цифрові та інформаційні інструменти, які були важливими для епідеміологічного моніторингу, підтримки фізичної дистанції при подоланні наслідків пандемії чинять вплив на соціальну та економічну поведінку під час кризи, створюючи нові можливості і проблеми. У багатьох країнах споживачі все більше використовують засоби дистанційної роботи та телеконференцій, здійснюють покупки в Інтернеті, та набагато частіше використовують Інтернет для отримання новин, інформації та розваг. Зміни у використанні цифрових технологій та діяльності в Інтернеті, ймовірно, триватимуть і після глобальної пандемії. Згідно з останнім опитуванням споживачів, проведеним ЮНКТАД та Асоціацією електронної комерції Netcomm Suisse, що охоплює дев'ять розвинених країн та країн з розвинутою економікою було отримано висновок про зміну поведінки споживачів в мережі Інтернет. Метою зазначено опитування була оцінка впливу пандемії на поведінку користувачів електронної торгівлі та схильності до використання ІКТ. Було опитано майже 4 тис. респондентів з Бразилії, Китаю, Німеччини, Італії, Республіки Корея, РФ, ПАР, Швейцарії, Туреччини. Питання були спрямовані на ідентифікацію змін в поведінці споживачів під час пандемії у порівнянні з поведінкою у попередньому році. Так було визначено, що загальні витрати на покупки мають тенденцію до зменшення. Відбувається переорієнтація споживання від товарів розкоші до продуктів першої необхідності, таких як продукти харчування та напої, також плани щодо значних витрат під час кризи все частіше відкладаються на майбутнє. Отримані результати також показують, що підвищений інтерес до електронної комерції, ймовірно, продовжиться і після пандемії [11].

Паралельно з цими новими тенденціями, пандемія акцентувала увагу на необхідності подолання асиметрії у цифровому розвитку країн світу. Цифрова інфраструктура в більшості країн є недостатньою, що призводить до обмеженого або недоступного зв'язку для здійснення ефективної електронної комерції та інших видів діяльності в Інтернеті. Найбільш вразливі групи населення, як правило, залишаються в автономному режимі. В результаті країни сильно різняться за рівнем поширення е-торгівлі, що впливає на можливості одержання вигоди від зростаючого попиту в межах ГЛВ. Наприклад, в країнах Африці на південь від Сахари (Кенія, Маврикій, Намібія та Південна Африка) частка населення, що здійснює покупки в Інтернеті, перевищує 8 %; а у більшості інших країн Африки на південь від Сахари ця частка становить менше 5 % [9].

Підприємства сфери е-торгівлі в країнах, що розвиваються, під час кризи COVID-19 стикаються зі значним переліком проблем, які включають:

- перебої в ланцюгах постачання та торговельній логістиці;
- обмеження або/та відсутність доступу до Інтернету;
- наявність вузьких місць в екосистемах е-торгівлі в цих країнах;
- прогалини у впровадженні ІКТ та захисті прав споживачів, поширенні чесної конкуренції;

- проблеми, пов'язані із оплатою в мережі Інтернет [9].

Більшість цифрових рішень, що використовуються для е-торгівлі, роботи на відстані, соціальних медіа та хмарних обчислень, надаються невеликою кількістю крупних компаній, що базуються переважно в Китаї та США. Ці компанії отримують вигоду від підвищеного попиту, і відповідно їх ринкова вартість значно зросла в період пандемії. Таке домінування на ринку декількох глобальних цифрових гравців підсилює існуючі побоювання щодо розподілу створеної вартості, захисту споживачів та чесної конкуренції [10].

Пандемія COVID-19 викликала значне падіння світової торгівлі і зупинила глобальне виробництво в першій половині 2020 р. за рахунок запровадження карантинних обмежень але водночас підвищила попит та виробництво ІТ-обладнання професійного та споживчого, в наслідок чого з'явився дефіцит сировини для виробництва такого обладнання, підвищилась ціна та строки виробництва та постачання такого обладнання. А виходячи з цього та враховуючі, що всі сфери виробництва та їх товари використовують ІКТ, з'явилися проблеми зі строками постачання та виробництва усіх сфер економіки, а більш страждають сфери економіки які найбільш глибоко використовують ІКТ, як в споживчих товарах, так і на виробництві. Далі в середньостроковій та довгостроковій перспективі на результативність взаємодій в межах глобального виробництва може вплинути в тому числі небажання зміни місця проживання, особистого спілкування та міжнародних поїздок. Тобто, при прийнятті рішення про місцезнаходження виробництва буде враховуватися аспект просторового розташування та пов'язаних з цим ризиків для здоров'я. Як наслідок ГЛВ можуть стати більш регіональними або місцевими (коротшими та менш фрагментованими), підвищуючи безпеку поставок за рахунок продуктивності та ефективності концентрації на доданій вартості кожного етапу.

Слід зазначити, що існуючі цифрові трансформації будуть перешкоджати прийняттю рішень про переведення виробництва на периферію, віддаючи перевагу в основному більш кваліфікованій робочій силі в країнах, що розвиваються, залишаючи в аутсайдерах найменш розвинуті економіки.

Інший важливий аспект це правова невизначеність діяльності економічних суб'єктів, а саме порушення їх конституційних норм, свобод і прав, що викликано в першу чергу нормативними обмеженнями, які стосуються заборони на здійснення економічної діяльності в певних сферах, обмежень на виробництво, торгівлю товарами і послугами в умовах пандемії. Існує також невизначеність, пов'язана з політичними та інституційними аспектами спільних програм і заходів при подоланні пандемії. Наприклад, Фонд відновлення ЄС, поширення вакцин по всьому світу, а також розслідування генезису COVID-19 можуть гіпотетично сприяти результативності глобального виробництва, якщо вони будуть позитивними і успішними, в іншому випадку прокладуть шлях до ізоляціонізму та дефрагментації ГЛВ.

Багато урядів запровадили заходи та обмеження, пов'язані з міжнародною торгівлею та транспортом, щоб стримати поширення пандемії. Такі обмеження спричинили переривання потоків міжнародної торгівлі та ланцюжків створення

вартості, включаючи необхідну допомогу та технічну підтримку, що призвело до негативних соціальних та економічних наслідків у відповідних країнах. Отже, уряди та прикордонні відомства, включаючи портову адміністрацію та митну адміністрацію, наполягали на реформах, які мають на меті продовжити рух торгівлі, захищаючи населення, транспортних працівників та прикордонників. Такі реформи будуть корисними для запобігання спалахам та пов'язаних з цим наслідків, а також для відродження світової економіки, сприяючи торгівлі.

Беручи до уваги важливість глобального виробництва в даному контексті урядам слід підвищувати стійкість і стабільність національних ланок ГЛВ, серед іншого, шляхом підтримки системи управління ризиками, сприяння інвестиціям, операційних дозволів і процедур сертифікації, уніфікації норм, стандартів і супутня логістика, транспорт і прикордонні процедури. Однак ключовим завданням є збереження вигод від спеціалізації при одночасному стимулюванні конкуренції і диверсифікації ГЛВ.

Пандемія діє як каталізатор глибоких перетворень в глобальному виробництві, пов'язаних з новими технологіями, зростаючим економічним націоналізмом і імперативом стійкості. Пандемія веде до переосмислення парадигми інвестицій та розвитку, а також посиленню акценту на інвестиційній політиці в інтересах сталого розвитку, на взаємодії науки і політики, на необхідності усунення зростаючого цифрового розриву і на необхідності забезпечення стійкої транспортної інфраструктури і полегшення торгівлі. Що стосується майбутнього десятиліття перетворень, пандемія також впливає на зусилля по досягненню цілей в галузі сталого розвитку. Криза негативно впливає на міжнародне виробництво, кидаючи виклик тієї ролі, яку глобальні виробничо-збутові ланцюжки можуть грати в підтримці досягнення цілей. Однак це також відкриває нові виробничі можливості для реагування на імперативи, пов'язані зі здоров'ям і життєстійкістю. У цьому контексті інвестиційна політика, політика в галузі науки, технологій та інновацій, стратегії е-торгівлі, стійка транспортна інфраструктура і сприяння торгівлі повинні відігравати важливу роль у відповідні заходи на пандемію і в кінцевому підсумку більш ефективному відновленні у пост-ковідний період.

Список використаних джерел:

1. Дугінець Г.В. 2018. *Глобальні ланцюги вартості*. К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 412 с.
2. Ancarani, A., Di Mauro, C., Mascali, F. 2019. Backshoring strategy and the adoption of Industry 4.0: Evidence from Europe. *Journal of World Business*, 54(4), 360B371.
3. Artuc, E., Bastos, P.S.R., Rijkers, B. 2018. Robots, Tasks, and Trade. Policy Research Working Paper 8674, World Bank, Washington, DC.
4. Bloom, N., Jones, C.I., Van Reenen, J., Webb, M. 2020. Are Ideas Getting Harder to Find? *American Economic Review*, 110(4), 1104-1144.
5. Brynjolfsson, E., Hui, X., Liu, M. 2019. Does Machine Translation Affect International Trade? Evidence from a Large Digital Platform. *Management Science* 65(12), 5449-5460.
6. Flaaen, A., Hortaçsu, A., Tintelnot, F. 2020. The Production Relocation and Price Effects of U.S. Trade Policy: The Case of Washing Machines. *American Economic Review*, 110(7), 2103-2127.

7. Goldberg, P.K., Pavcnik, N. 2007. Distributional Effects of Globalization in Developing Countries. *Journal of Economic Literature*, 45(1), 39-82.
8. Rodrik, D. 2020. Why Does Globalization Fuel Populism? Economics, Culture, and the Rise of Right - Wing Populism. National Bureau of Economic Research, Paper 27526.
9. UNCTAD. 2019. B2C[Business to commerce] e-commerce index 2019. Technical notes on ICT for development No. 14.
10. UNCTAD. 2019. *Digital Economy Report 2019: Value Creation and Capture: Implications for Developing Countries*. United Nations publication.
11. UNCTAD and Netcomm Suisse E-commerce Association. 2020. COVID-19 and e-commerce: Findings from a survey of online consumers in nine countries. https://unctad.org/system/files/official-document/dtlstictinf2020d1_en.pdf.
12. UNCTAD. 2020. *World Investment Report 2020: International Production Beyond the Pandemic*. United Nations publication.
13. World Bank. 2020. *World Development Report 2020: Trading for Development in the Age of Global Value Chains*, World Bank Publications. Retrieved from: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.WD.GD.ZS>.

СХЕМИ УХИЛЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Єдинак Т. С. канд. наук з держ. упр., доцент кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування, *Бондаренко П. О.*, магістр, Університет митної справи та фінансів

Надзвичайно важливою складовою механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки будь-якої країни є податкова система. Податки є основним елементом цієї системи і їх роль полягає у наповненні державного бюджету ресурсами, які потім розподіляються за такими стратегічними напрямками, як охорона здоров'я, оборона, освіта, культура, спорт, розвиток інфраструктури та ін. Особливо гостро відчувається роль податків у процесі наповнення державного бюджету України в останні два роки, коли в усьому світі поширюється пандемія COVID-19, одним з наслідків якої стало закриття великої кількості підприємств малого та середнього бізнесу, скорочення кількості робочих місць, зменшення обсягів виробництва на підприємствах, що не припинили свою діяльність тощо. Свого роду це мірило рівня життя громадян у країні. Чим більш забезпечені усі державні сектори, тим вище стоїть країна у рейтингу привабливості за якістю життя у ній порівняно з іншими країнами.

Так, у Державному бюджеті України на 2021 рік передбачено доходи бюджету в сумі 1 147 076 117,3 тис. грн, надходження 87% з яких (998 172 329,5 тис. грн) очікується у вигляді податкових надходжень. Значну частину серед податкових надходжень до бюджету країни (майже 28%, що становить 279 416 075,8 тис. грн) складають надходження від податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств [1]. Отже, за умов